

zmíněné diamanty se předtím i následně několikrát v nejrůznějších modifikacích vyjevily jako bludný, ponorný motiv.

Za zmínku stojí záměrně zpomalené tempo vyprávění a soucitný pohled autora na tragickou, možná spíše tragikomickou postavu. Jeho schopnost na malém prostoru vystihnout atmosféru dané doby a zobrazení okamžiku. Někde se vypravování uvelebí v gnómičtém připodobnutí, aby se od něj vzápětí bizarně odrazilo: „Život je kurva, Otáši. Kurva. Doslova. Kurva, u který za chvíličku štěstí zaplatíš celý měsíční plat.“ ... „Banalita jsou jako prach cesty.“ A do třetice: „Kdo kácí sochy, srdce má plné strachu, nikoliv odvahy.“

Co jsem to vlastně recenzoval?

Původně jsem si myslel, že próza Červený havran je koncipována jako hudební skladba.

Při vši snaze jsem v ní ale žádnou konkrétní hudební formu nenašel, snad jen jistou jazzovou synkopičnost linky vyprávění. Nejspíše mě svedly texty užitéj písní. Nejsou odknikud převzaté, autor si je vytvořil sám a muselo mu dát dost práce, aby v nich při své komplikované temně rozervané povaze vybalancoval písničkovou jednoduchost s dobovou stylovostí, a ještě to neslo myšlenku souzníci s celkem. Ty písňové texty jsou totiž přiměřeně blboučké, dokonce až tak, že jim člověk věří opravdovost. Pustil bych se na pole bohapusté spekulace, kdybych hádal, kde vězí předloha těch textů. Někde ale být musí, to jako bývalý muzikant poznám.

Kladu si otázku, co se Lukáši Bernému na knížce nepovedlo. Protože recenze nesmí jen hladit, ale i nakopnout. Nebyl jsem si třeba

jistý výslechovou scénou, přijde mi příliš „filmová“. Ale zase je tam potřeba něco, kde se čtenář bude poměrně snadno cítit nohama na zemi a odpočine si od jinak až přespříliš hutného textu. Také jsem od předposlední kapitoly; jestli by jí totiž neslušelo více realistické podoby. Ale vposled dávám autorovi za pravdu ve zvolené symbolické souhře, kdy skladatelem poetizovaná Betty poráží démona pomocí svého zpěvu a skutečná Betty skutečného démona překonává také svým zpěvem, ačkoli je přitom ponížena. Přesto z celé strašné situace nakonec vzejde něco dobrého a pozitivního.

Co jsem to vlastně recenzoval? Forma knížky mi uniká. Početem stran novela, ale obsahově spíše román. Vlastně proč ne, když za romány jsou označovány i Márquezovy novely, které jsou možná i kratší.

Po povídkách a novele ty romány budou nepochybně v prozaické vývojové cestě Lukáše Berného další logickou zastávkou. Možná bych mu radil do budoucna méně mystiky, ale vlastně proč ne, jestli autorovi jeho komplikovaně poetické psaní šmakuje. Ať již jsou Berného literární guruové kdokoli, realističnost zobrazení skutečnosti by podle mého měla v jeho další tvorbě nadále převažovat, byť přetavena ve skutečnost výsostně literární. I když proti realitě šmrncnuté magickou realitou bych nic nenamítal.

A taky bych autorovi doporučil namixovat do té provokativní ponurosti trochu humoru. Být humoru lomeného strachem. Krapet ten jeho literární koncentrát zředit, odlehčit. Tím spíše, že Lukáš Berný je v té své specifické poetice již pevný v kramflecích. Jeho Červený havran je totiž bibliofilie i próza excelentní. ■

BOJOVAT AŽ DO SPLYNUTÍ

Akwaeke Emezi: Zřídlo

Z angličtiny přeložila Tereza Marková Vlášková Brno, Host 2020, 230 s.

Přemysl Krejčík

V zahraničí oceňovaný debut mladé nigerijské autorky Akwaeke Emezi (nar. 1987) *Zřídlo* sází na netradiční vyprávěčské hledisko, využití mytologie nepočteného západoafric-

kého etnika Igbovů a v neposlední řadě také na metaforické vykreslení toho, jak západní společnost historicky nakládala s Afrikou. Přestože čistě dějové jádro se na první pohled zdá vcelku konvenční (příběh dospívající dívky a hledání sama sebe skrz početné milostné eskapády), výsledkem je neobyčejně originální román.

Hlavní hrdinkou je africká dívka Ada, kterou sledujeme od dětství přes dospívání až do dospělosti, jejíž (pro příběh podstatnou) část tráví na vysokoškolských studiích v USA. Tak jako mnoho dospívajících a mladých dospělých bojuje s okolím i sama se sebou a hledá své místo ve světě. Avšak Ada na to není sama. Příběh totiž namísto ní (vyjma několika málo kapitol) vyprávějí démoni (či duchové nebo božstva – najít vhodný a plně vypovídající výraz v jazyce zvyklém na abrahamovské nábožensko-kulturní tradice je poměrně komplikované), kteří s Adou sdílejí její tělo. A co víc, o vládu nad tělem zápasí nejen s Adou, ale také sami mezi sebou. Oddělují se, oscilují mezi „my“ a „já“, stávají se tu samostatnými bytostmi, tu částí jakéhosi kolektivního vědomí a porůznu se střídají ve vyprávění. Nade všemi má (ač jen zdánlivou) nadvládu démonka (duch/božstvo) pojmenovaná Asughara. Trapitelka vyžívající se v násilí a bolesti, kterou působí jak Adě, tak lidem z jejího okolí.

Ovšem stejně jako „hlavní“ hrdinka Ada, i Asughara prochází nečekanou a zvláštní proměnou – nejenže se začíná cítit být Adou, ale dokonce ji chrání, a ač si to sama příliš nepřipouští, je očividné, že k Adě pociťuje mnohem větší náklonnost, než s jakou se Ada setkává ve vnějším světě lidí. To se samozřejmě nejvíce ukazuje v momentu, kdy se Ada rozhodne svých démonů zbavit. Asughara, která nejdříve Adu obelhávala, „půjčovala“

její tělo různým mužům (příčemž sama Ada byla v bezvědomí a o těchto sexuálních vztazích Asughary využívající její tělo dlouho ani nevěděla) a vyžívala se v její bolesti, nakonec k Adě přilnula. Metafora vnitřních demonů, různých potlačovaných osobností každého člověka a nutnosti jejich (sebe)přijetí se jeví jako vcelku jasná, leč autorka s tímto tématem pracuje tak rafinovaně, že si nejsem zdaleka jistý, zda se můj výklad skutečně blíží pravdě.

Ostatně zajímavých metafor najdeme ve *Zřídle* více. Jak již bylo řečeno, hlavní příběhová linie vnějšího života Ady se točí kolem otázek milostných, ale také vztahově rodinných a místy například i genderových. Ve druhé vrstvě příběhu ovšem najdeme též otázky náboženské a kulturní. Narážkami na otázky koexistence, či nemožnosti koexistence tradičních náboženských kultur vedle kolonizátorského křesťanství se to v románu jen hemží, stejně jako podobnými otázkami týkajícími se různých kultur.

Najdeme tu nečekaně organická propojení křesťanské a africké mystiky – například jedna z postav démona (ne toho, který žije v Adě) splývá s postavou Ježíše Krista. Respektive pro křesťany se jí stává, přestože ve skutečnosti jde o bytost mnohem starší, ale pro uspokojení vlastního ega a pro příjemné pocity pramenící z uctívání se rád stane novým bohem. Není náhodou, že sama Ada pochází z křesťanské rodiny, ač její svět (zejména ten vnitřní) je odjakživa nerozlučně spjatý s původní mytologií etnika Igbovů.

Emezi na dvou stovkách stránek vytváří poměrně komplexní svět, který se nám ukazuje někdy s palčivou naléhavostí, jindy jen tak mimochodem, zatímco Asughara a Ada diskutují o Adiných partnerech. Prostor románů lze bez ostychu označit za bezmála magicko-realistický, a i když je čtenáři

dobře přístupný, rozhodně není povrchní nebo přespříliš vycházející vstříc. Emezi mezi řádky otevírá plejádu témat, od dlouholetých kulturních problémů až po to, co hýbe našim současným každodenním životem. Nicméně celý román můžeme číst také primárně jako metaforu revolty původních afrických kultur vůči evropské kolonizaci, křesťanské výchově a celkové christianizaci, která zakořenila tak hluboce, až lze někdy těžko rozeznat, kde končí „nová“ kultura a kde začíná ta původní. S tím nicméně souvisí i příběh Ady a Asughary (a ostatních demonů/duchů/božstev): Na jedné straně vypráví o souboji o nadvládu a odmítání, a nakonec o poměrně drsném přijetí a splnutí.

Je-li románu co vytknout, pak místy zbytečně přepjaté tematizování sexuálních vztahů. Chvillemi se až zdá, že Ada – africká dívka v Americe, v jejímž těle navíc žije blíže nespécifikované množství spirituálních bytostí – dlouho nemá k řešení prakticky nic jiného než své sexuální partnery, čemuž zejména nahrává Asughara, pevně rozhodnutá zpočátku cudnou Adu „zkazit“. Zde román občas ztrácí dech a neustále omílání sexuálních témat působí poněkud samoúčelně a příliš chtěně. To, co tohle téma vyjadřuje, by se dalo vyjádřit i stručněji. Naštěstí tento nedostatek nedefinuje celou knihu a výsledný dojem nekazí.

Máme tu co dočínění s pozoruhodným debutem, který vyčnívá především svou originalitou, ať už jde o prostředí nebo tematizaci mytologií či svým nakládáním s magicko-realistickými prvky. Emezi se zároveň nebojí napsat knihu tak, aby se v mnoha ohledech tvářila jako populární čtení, a přitom pracovat s množstvím postupů a témat, které ji jednoznačně řadí k vyšší literatuře. ■

PROBLÉM VYJÁDRĚNÍ

Dobromila Papírníková: Podél hranice

Šimon Ryšavý, Brno 2019, 88 s.

František Všetická

Dobromila Papírníková patří k autorům, kteří se literárně vyjadřují sporadicky, a jen když musejí. Roku 2001 vydala prózu pro děti s názvem *Duhovka aneb Prázdniny s čarovnou kuličkou*. A nyní, po osmnácti letech, druhotinu *Podél hranice*. Je to pět povídek a knížka nemá ani sto stran (je jich 88, když do toho započítáme kusý minidoslov Jiřího Poláčka).

Zatímco v *Duhovce* autorka rozehrála až do krajnosti svou rozvernou fantazii, v povídkovém souboru je věcná, kritická, v pohledu na realitu až bezohledná. Hrdinkami patera povídek jsou postarší ženy, které čtenáři zprostředkovávají svůj ne vždy radostný běh života. Jsou to historky trpké a neradostné, hořká příchuť jim zůstává i tehdy, když se vše v dobré obrátí (povídka „Sobota 9. listopadu“).

Značně nezvyklý je způsob, jakým Dobromila Papírníková své příběhy zpracovává a jak je podává čtenářům. Epický tok se totiž neustále rozpadá, neboť vyprávěčky příběhů jsou chvíli v přítomnosti, chvíli v rozmanité a neurčité minulosti. Střídání tohoto typu je velmi časté, jeden takový „dějový“ úsek mnohdy představuje odstavec s krátkou větou na jednom řádku. Čtenář tak musí být neustále ve střehu (a i když je, tak leckdy zabloudí). Tento způsob vyjadřování připomíná rozštěkaný expresionismus. Tato spojitost není náhodná, neboť expresionisté (zejména ti němečtí) s oblibou zpracovávali obdobné náměty.

Dobromila Papírníková na rozdíl od nich pracuje s krátkým útvarem, s povídkou, do

níž však vměstná příliš mnoho – celý životní příběh. Navíc své příběhy zabydlí řadou postav a je na čtenáři, zda se mu podaří je identifikovat.

Například povídka „Podél hranice“, podle níž je soubor nazván, začíná tímto odstavcem: „Filip sedí hned vedle mne vlevo. Občas si klekne na židli a natáhne své křehké tělíčko přes talíř s jídelm ke svým dvěma sestřenicím na protější straně stolu tak, aby dobře slyšel, co mu povídají. Dvojčata mluví tlumeně, sotva slyšitelně jakoby jedním hlasem, horlivě kývají hlavami a tázavě se tu a tam obracejí ke své matce, která sedí po mě pravé ruce proti nim. Filip se se svou matkou neradí. Zuzana sedí sice vedle něho, ale nevšímá si ho, protože sleduje hovor vlastního bratra Samuela, od malička zvaného Keska, s nevlastním bratrem Honzou. Očima přebíhá od jednoho k druhému, jako by z rozhovoru nechtěla ztratit ani slovíčko.“ Hned na začátku celé společenství postav, které se čtenáři stěží podaří v příběhu rozlišit. Obdobně je tomu i v závěrečné povídce „Tereza, Tereza“.

Tento postup autorka opouští ve dvou povídkách – „Cesta za Richardem“ a „Sobota 9. listopadu“ (částečně také ve vstupní próze „Kryštofovy narozeniny“). V nich Dobromila Papírníková zůstává u menšího počtu postav, sjednoceného epického děje a jednoznačné myšlenky.

Problém zbývajících dvou („Podél hranice“ a „Tereza, Tereza“) spočívá právě v tom, že se autorka pokouší do povídkového kadlubu

vtěsnat novelovou až románovou historii. Je toho příliš – text přímo volá po rozsáhlejšímu žánru a volnějším zpracování.

Ačkoli jsou zařazené povídky Dobromily Papírníkové morfologicky různorodé, výsledný soubor působí překvapivě jednotně. Možná na tom má svůj podíl i fakt, že čtyři z pěti próz jsou tematicky propojeny motivem výtvarného umění. Nejvíce je rozvinut v povídce „Sobota 9. listopadu“, která se odehrává v prodejní galerii. Protagonistka je v ní zasvěcena do světového malířství a usiluje se sama stát výtvarnicí. V dalších povídkách se tento motiv spíš jen mihne. Například ve vstupní próze uzavírá celý příběh – vyprávěčka otevře dárkovou krabici a vidí: „Dvě ruce hrubě vyřezané z hrubého dřeva ke mně vlídným prosebným gestem obracejí dlaně. Dotýkám se jich a pak sedím a dívám se do tmy.“ Obdobně je tomu v dalších povídkách, pouze poslední výtvarný motiv postrádá, kompoziční nit je přestřižena.

Dobromila Papírníková líčí ve své povídkové sbírce životní osudy žen a jejich deziluzi. V tomhle ohledu má v české literatuře významnou předchůdkyni v Boženě Benešové, Dobromila Papírníková je však drsnější a „rozryvnější“. Také ovšem metodologicky, neboť Benešová byla stavebně důsledná naturalistka, kdežto současná brněnská prozaička inklinuje k tékavému expresionismu. ■